

Роль зворотного зв'язку зі слухачами-анестезіологами в оцінці викладача

Резюме. З метою підвищення рівня надання освітніх послуг на циклах тематичного удосконалення та стажування лікарів з анестезіології та інтенсивної терапії Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика у 2019–2020 рр. було проведено соціологічне дослідження (48 людей). Відповіді респондентів показали, що один (0,20 %) з них оцінив отримані знання як рівень «задоволення», 22 (45,83 %) — як рівень «надбаних необхідних знань та навиків». По 16 (33,33 %) анкетованих дали оцінки: рівень ступеня «реалізації отриманих знань на робочому місці» та рівень «впливу на результат лікування». Респонденти вказали на пріоритетні елементи в майстерності викладача: майстерність організатора колективної та індивідуальної діяльності слухачів — 11 (22,91 %), майстерність переконання — 5 (10,41 %), майстерність передачі знань і формування досвіду діяльності — 40 (83,33 %), майстерність володіння педагогічною технікою — 14 (29,16 %). Серед важливих особистісних рис викладача слухачі-анестезіологи виокремили наступні: відкритість — 28 (58,3 %), доброзичливість — 21 (43,75 %), почуття гумору — 22 (45,83 %) та наявність зворотного зв'язку з ним — 35 (72,91 %). Основними професійними компетентностями слухачі-анестезіологи вважають: професійні цінності та особисті якості — 26 (54,16 %), професійні знання — 29 (60,41 %), професійні якості — 11 (22,91 %), професійні дії — 15 (31,25 %). Серед інших респонденти назвали найважливіший елемент педагогічної техніки викладача: культура спілкування зі слухачами — 30 (62,5 %), саморегуляція технічної діяльності — 8 (16,66 %), оволодіння увагою аудиторії — 36 (75 %), виразний показ почуттів — 9 (18,75 %), володіння мовою — 15 (31,25 %). Респонденти вказали найважливіші вимоги до педагогічної техніки викладання: мистецтво одягатися — 4 (8,33 %), володіння своїм тілом — 4 (8,33 %), володіння мімікою, жестами — 7 (14,58 %), сформованість культури мовлення — 19 (39,58 %), вироблення оптимального стилю в навчально-виховній діяльності — 15 (31,25 %), уміння вправно й доцільно здійснювати окремі дидактичні операції — 33 (68,75 %), здатність керувати своїм психічним станом і станом слухачів — 14 (29,16 %). Серед рис успішних викладачів анкетовані вказали: здатність справити приємне враження та завоювати довіру групи — 15 (31,25 %), вміння відзначити заслуги та похвалити людину, якщо вона зробила щось добре, — 8 (16,66 %), комунікабельність, здатність згрупувати людей і сформувати взаємоповагу та довіру зі слухачами — 34 (70,83 %), вміння надавати можливість проявити себе всім учасникам — 22 (45,83 %), вміння помічати комунікативні проблеми учасників — 9 (18,75 %), захопленість своєю роботою і предметом викладання — 16 (33,33 %), чуйність до потреб учасників — 15 (31,25 %), володіння знаннями по суті предмета — 25 (52,08 %). Важливими характеристиками подачі лекційного матеріалу респонденти вважають: доступність викладання матеріалу — 26 (54,16 %), ілюстративність — 13 (27,08 %), теоретичну спрямованість — 17 (35,41 %), практичну значимість — 29 (60,41 %), наведення прикладів із практики — 29 (60,41 %), логічність і послідовність викладання матеріалу за темою — 24 (50 %), задоволеність відповідями на запитання — 8 (16,66 %), новизна матеріалу — 15 (31,25 %), корисність матеріалу — 20 (41,66 %), індивідуальність лектора — 5 (10,41 %), діалог зі слухачами — 21 (43,75 %), етичність поведінки лектора — 5 (10,41 %). Серед методів невербального контакту викладача зі слу-

хочому викладачі респонденти вважають: перше враження від викладача — 14 (29,16 %), постійний тривалий контакт викладача зі слухачами — 21 (43,75 %), пересування в аудиторії, енергійність викладача — 14 (29,16 %), чи підходить він до слухача, коли відповідає на його запитання або викладає турботливо, — 4 (8,33 %), чи бувають у викладача руки на жовті, що відображають слухачів, — 5 (10,41 %), чи обмежено застосовував слова на кафедрі — 2 (4,16 %), інтуїтивна та захопленість викладача — 31 анкетований (64,58 %). Зворотний зв'язок зі слухачами-анестезіологами має важливе значення, оскільки дозволяє встановити тенденції щодо оцінки викладача.

Ключові слова: зворотний зв'язок; слухачі-анестезіологи; оцінка викладача

Вступ

Покращення якості надання освітніх послуг і фізичної підготовки лікарів залишається пріоритетом у післядипломній медичній освіті. У педагогічній діяльності важливе значення мають: оцінки викладача та якості викладання, його ситуаційне, манери викладання та спілкування, підбір матеріалу, поведінка викладача в аудиторії, встановлення фактів, стратегічне навчання чи навчання [1].

Важливою обставиною, що впливає на якість освітнього процесу, є дотримання зворотного зв'язку між тим, кого навчають, та тим, хто навчає. Існують різні варіанти зворотного зв'язку. Наприклад, відносно просто забезпечити зворотний зв'язок у лекційній залі через підняття рук слухачів; отримати запитання від слухачів і дати на нього швидко відповідь.

Обов'язок педагога — встановити зворотний зв'язок зі слухачами, щоб знати їх думку про його діяльність. Це дозволить викладачу підвищити свій професійний рівень. Іншою важливою обставиною є врахування досвіду роботи: мінімуму та максимуму досвіду сумісної роботи учасників освітнього процесу — викладачів та слухачів [2]. У системі моніторингу якості надання освітніх послуг запровадження зворотного зв'язку зі слухачами має важливе значення [3].

Мета роботи: встановити тенденції щодо оцінки викладача слухачами кафедри анестезіології та інтенсивної терапії шляхом їх соціологічного опитування.

Матеріали та методи

З метою підвищення рівня надання освітніх послуг на циклах тематичного удосконалення та стажування лікарів з анестезіології та інтенсивної терапії (АІТ) НМАПО імені П.Л. Шупенка у 2019–2020 рр. було проведено спільне дослідження (48 людей). Слухачем було запропонована анкета, що містила 9 питань закритого типу. Анкетування було запропоновано вибрати одну чи декілька правильних відповідей з числа наведених.

Перед початком анкетування респондентам проводилося роз'яснення щодо необхідності вивчення думки лікарів для оптимізації навчально-педагогічного процесу та роз'яснення значення окремих термінів. Також у разі необхідності учасники опитування могли ставити уточнювальні запитання. Було підкреслено важливість об'єктивності викладання думки анкетованих з питань, наданих в анкеті. Участь в анкетуванні була добровільною та анонімною, результати опитування не містили ніякої інформації стосовно окремого респондента. Зверталися увага респондентів на те, що результати будуть залежати від об'єктивності їх відповідей.

Результати та обговорення

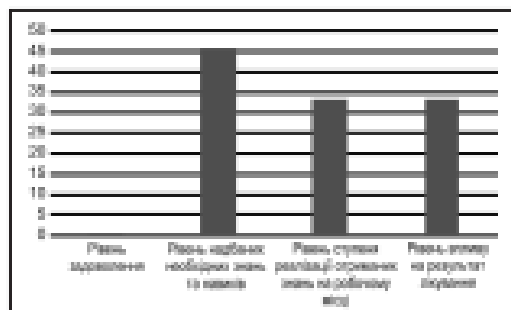
Для оцінок якості освіти, отримані в результаті навчання на курсах, ми використовували концепцію Кіратіцкі (Donald Kirkpatrick), котра має собою чотирирівневу модель: реакція, засвоєння, поведінка та результати [4].

Відповіді респондентів показали, що вони (1,20 %) з них оцінку отримали задоволи на рівні «задоволено», 22 (45,83 %) — на рівні «підвищення необхідних знань та навиків». По 16 (33,33 %) анкетованих дали оцінку на рівні ступеня отриманих знань, «що потрібні на робочому місці» та на рівні «пильну отриманих знань, що необхідні для лікування». Таким чином, середній простий рівень оцінок для нас є один респондент. Наступне рангове місце поділили відповідей, які свідчать, що отримані знання дозволяють реалізувати їх у повсякденній професійній діяльності і, що особливо важливо, залучити на результат лікування (рис. 1). Останні дві відповіді мають найвищий значення серед інших, оскільки вони свідчать про високий рівень отриманих під час навчання знань.

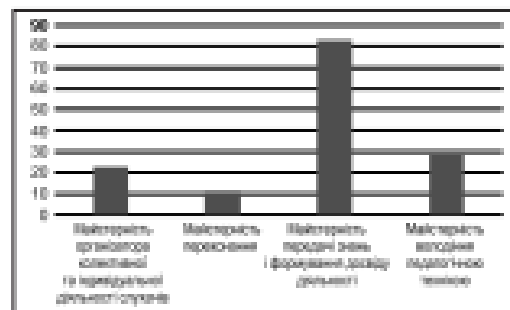
Очевидно, непростю було визначитися слухачам стосовно оцінки майстерності викладача, оскільки окремі респонденти вказали на декілька відповідей на запитання «Який елемент в майстерності викладача кафедри Ви вважаєте пріоритетним?». Були отримані наступні відповіді: майстерність організатора колективної та індивідуальної діяльності слухачів — 11 анкетованих (22,91 %), майстерність переконання — 5 (10,41 %), майстерність керування знань і формування досвіду діяльності — 40 (83,33 %), майстерність викладання педагогічною технікою — 14 анкетованих (29,16 %). Таким чином, пріоритетним елементом в майстерності викладача переконано більшість слухачів-анестезіологів вважають майстерність керування знань і формування досвіду діяльності (рис. 2).

Серед викладачів особистісних рис викладача слухачі-анестезіологи найчастіше назвали надійність — 28 анкетованих (58,3 %), доброзичливість — 21 (43,75 %), терпеливість — 22 (45,83 %) та наявність з ними зворотного зв'язку — 35 анкетованих (72,91 %) (рис. 3). Останню відповідь слід вважати найбільш важливою (перше рангове місце), оскільки вони свідчать про прозоре слухачів до більш активного спілкування з викладачем і можливість задати більш питання, що впливають у процесі навчання, та реалізацію власного бажання отримати знання певної підготовки.

Основними професійними компетенціями в оцінці викладача слухачі-анестезіологи вважають: професійні цінності та особисті якості — 26 анкетованих (54,16 %), професійні знання — 29 (60,41 %), професійні якості — 11 (22,91 %), професійні дії — 15 анкетованих (31,25 %). Таким чином, саме професійні знання,

Рисунки 1. Рівень оцінки якості освіти, отриманої під час проходження навчання, на думку слухачів-анестезіологів

Рисунки 2. Пріоритетний елемент в майстерності викладачів кафедри, на думку слухачів-анестезіологів

професійні цінності та особистісні якості, на думку слухачів-анестезіологів, є найважливішими напрямками професійної компетентції викладача (рис. 4).

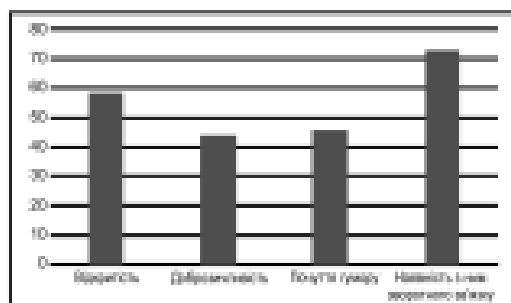
На запитання «Який елемент педагогічної техніки викладача Ви вважаєте найважливішим?» респонденти відповіли: культура спілкування зі слухачами — 30 анкетованих (62,5 %), саморегуляція творчої діяльності (самоконтроль, авторитет) — 8 (16,66 %), оцінювання увагою аудиторії — 36 (75 %), вправний погляд почуттів (міміка, пантоміміка, жестифікований вигляд педагога) — 9 (18,75 %), володіння мовою (голос, дихання, дикція, тембрості, інтонаційна гнучкість, емоційна врівноваженість тощо) — 15 анкетованих (31,25 %). Серед отриманих відповідей звертає на себе увагу важливість оцінювання увагою аудиторії (перше рангове місце) та культура спілкування викладача (друге рангове місце) як найбільш важливих елементів педагогічної техніки, на погляд слухачів-анестезіологів (рис. 5).

Серед найважливіших вимог до педагогічної техніки викладачів слухачі-анестезіологи наголосили такі: мистецтво адгатики — 4 (8,33 %), володіння своєю тілом: уміти ходити, стояти, сидіти — 4 (8,33 %), володіння мімікою, жестами — 7 (14,58 %), сформованість культури мовлення: правильне професійне дихання, чітка дикція, налаштований темп і ритм, логіка побудови викладання тощо — 19 (39,58 %), вироблення оптимального стилю в початково-вступній діяльності — 15 (31,25 %), уміти вправно й доцільно здійснювати окремі дидактичні операції (користуватися технічними і навчними засобами навчання, ставити запитан-

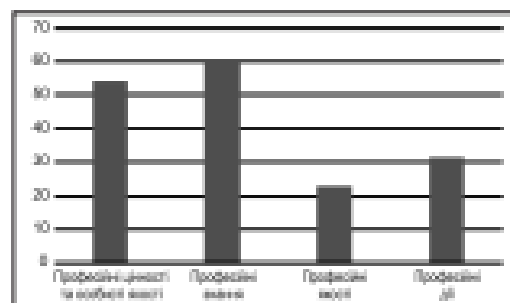
ня, слухати відповідей, оцінювати початкову діяльність слухачів тощо) — 33 (68,75 %), здатність керувати своїм психічним станом і станом слухачів — 14 анкетованих (29,16 %). Перше рангове місце зайняли відповіді стосовно вміння вправно та доцільно здійснювати окремі дидактичні операції як найважливішого чинника навчальності та вступної роботи. Показано, що такою критерієм, як мистецтво адгатики, практично лігнених поза увагою респондентів (сьоме рангове місце).

На запитання «Які риси, на Ваш погляд, успішних викладачів?» отримано наступні відповіді: вміння співати приємно викладача та закоординувати довіру групи — 15 анкетованих (31,25 %), вміння відзначити заслуги та похвалити людину якою вона зробила щось добре — 8 (16,66 %), комунікабельність, здатність згуртувати людей і сформувати колективну та довіру зі слухачами — 34 (70,83 %), вміння надати можливість проявити себе всім учасникам, пробувати здатність народжувати нові ідеї та похвалити їх, вміти бути творчим та працювати в групі — 22 (45,83 %), вміння помічати комунікативні проблеми учасників — 9 (18,75 %), бути захопленим своєю роботою і предметом викладання та зрозуміти цю роботу так, щоб вони цікавилися, — 16 (33,33 %), бути чуйним до потреб учасників, тобто розуміти їх те, що їх більше цікавить у рамках запланованого заняття, — 15 (31,25 %), володіти знаннями по суті предмета, щоб група відчувала фактичність викладача, — 25 анкетованих (52,08 %) (рис. 7).

Серед важливих характеристик викладачів лекційного матеріалу слухачі-анестезіологів зазначили наступні

Рисунки 3. Найважливіші особистісні риси викладачів, на думку слухачів-анестезіологів

Рисунки 4. Основні професійні компетентності в оцінці викладачів, на думку слухачів-анестезіологів

доступність викладача матеріалу — 26 (54,16 %), інострантність — 13 (27,08 %), теоретична спрямованість — 17 (35,41 %), практична значимість — 29 (60,41 %), наведені приклади із практики — 29 (60,41 %), логічність і послідовність викладача матеріалу за темою — 24 (50 %), задоволеність відповіддю на запитання — 8 (16,66 %), наявність матеріалу — 15 (31,25 %), користь матеріалу — 20 (41,66 %), індивідуальність лектора — 5 (10,41 %), діалог із слухачами — 21 (43,75 %), стійкість поведінки лектора — 5 (10,41 %). Таким чином, на думку респондентів, наведені приклади із практики та практична значимість (два перші рангові місця), доступність викладача матеріалу (друге рангове місце), логічність та послідовність викладача матеріалу (третьє рангове місце) є найважливішими характеристиками викладача лекційного матеріалу на позитив слухачів-анестезіологів (рис. 8).

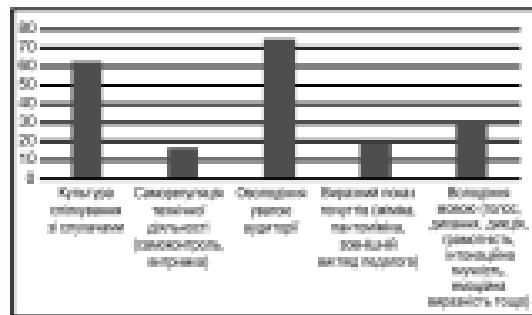
На запитання «Які методи невербального контакту викладача із слухачами Ви вважаєте ефективними?» отримано наступні відповісті респондентів: найкраще працюють від викладача, як він вміє працювати зі слухачами — 14 анкетованих (28,16 %), постійний зоровий контакт викладача зі слухачами — 21 (43,75 %), пересування в аудиторії, енергійність викладача — 14 (29,16 %), чи підходить він до слухача, коли відповідає на його запитання або викладає запитання, — 4 (8,33 %), чи бувають у викладача руки та ноги, що відображають слухачів, — 5 (10,41 %), чи об'єктивне застосування слів та кафедрні — 2 (4,16 %), ситуаційна та захопливість викладача — 31 анкетований (64,58 %). Саме останню відповідь слід особливо звернути не тільки через перше рангове місце серед інших, а й через те, викладач повинен мати у педагогіці зайве ситуаційне викладача: він дозволяє залучити своєю енергією слухачів, зацікавити їх, а запити зробити невзначайно перекією (рис. 9).

Проведене соціологічне дослідження серед слухачів-анестезіологів дозволило визначити наступні тенденції та положення:

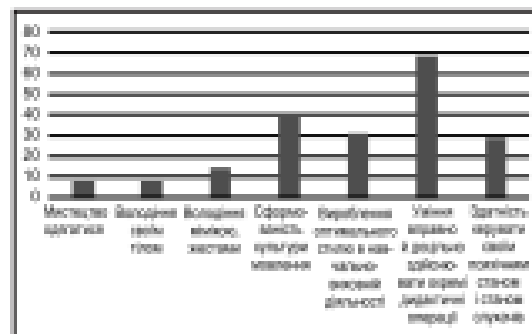
- переважна більшість слухачів оцінюють рівень отриманого навчання під час проходження курсів узагальнено та сподобалися як високий;
- пріоритетним елементом у майстерності викладача переважно більшість слухачів-анестезіологів вважають майстерність передачі знань і формування досвіду діяльності;
- серед особистісних рис викладача слухачі виділяють можливість зворотного зв'язку з ним;
- професійні знання, професійної цінності та особистісні якості, на думку слухачів-анестезіологів, є найважливішими напрямками професійної компетенції викладача;
- емоційна увага аудиторії та культура спілкування викладача є найбільш значимими елементами педагогічної техніки, на погляд слухачів;
- вміння вправно та доцільно здійснювати окремі дидактичні операції — найважливіша вимога до педагогічної техніки викладача;
- найбільш значимими рисами успішних викладачів слухачі вважають комунікабельність, здатність згуртувати лекції і сформувати взаємодію у та команді зі слухачами; володіти знаннями по суті предмета; вміння надати можливість прояснити собі всім учасникам, пробудити здатність народжувати нові ідеї та пошукувати їх, вміння бути творчим і працювати в групі;

— наведені приклади із практики та практична значимість, доступність викладача матеріалу, логічність та послідовність викладача матеріалу є найважливішими характеристиками викладача лекційного матеріалу, на позитив слухачів-анестезіологів;

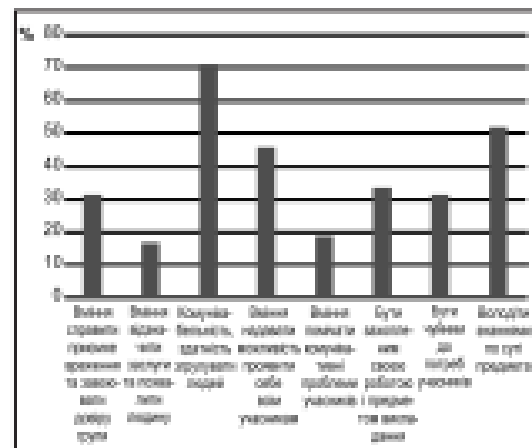
— серед засобів невербального контакту викладача зі слухачами останні надають перевагу ситуаційному та захопливості викладача.

Рисунки 5. Найважливіші елементи педагогічної техніки, на думку слухачів-анестезіологів

Рисунки 6. Найважливіші аспекти до педагогічної техніки викладача, на думку слухачів-анестезіологів

Рисунки 7. Рисні успішних викладачів, на погляд слухачів-анестезіологів

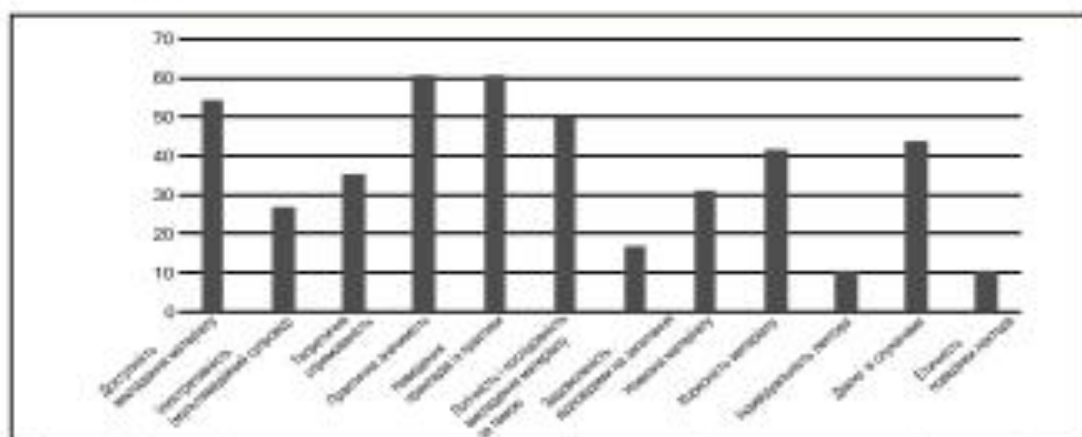

Рисунок 8. Важливі характеристики викладання лекційного матеріалу, на думку слухачів-анестезіологів

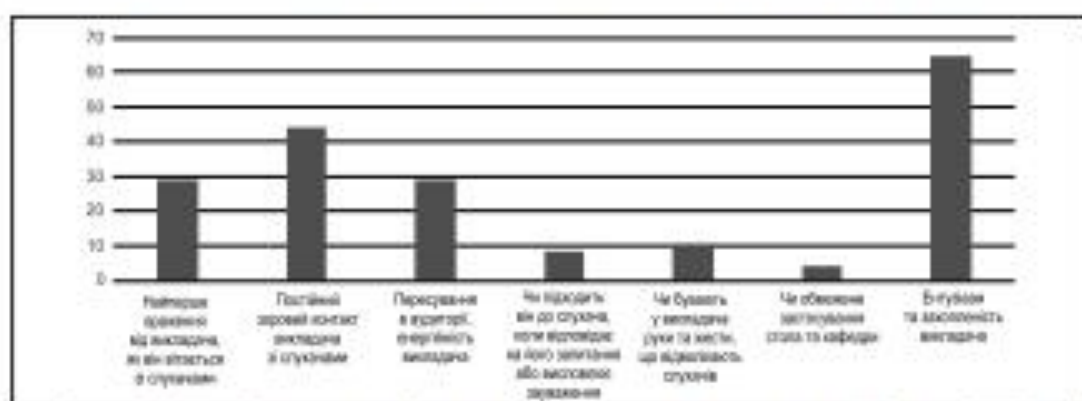

Рисунок 9. Важливі методи невербального контакту викладача, на думку слухачів-анестезіологів

Таким чином, зворотний зв'язок — доволі широке за змістом поняття, яке пропонує викладіть точку, існуючий зв'язок між зворотним зв'язком і рефлексією, когнітивні навички отримувача зворотного зв'язку тощо [5].

У медичній освіті серед термінологічних визначень підкреслюється, що зворотний зв'язок покращує продуктивність студентів [6].

Висновки

Зворотний зв'язок в студентах-анестезіологів має важливе значення, оскільки дозволяє встановити теоретичне знання слухачів викладача. Визрівання зворотного зв'язку є необхідною умовою позитивного розвитку як слухачів викладача, так і усього навчального процесу. Він дозволяє навчати думку кожного слухача стосовно позитивних і, навпаки, негативних проявів навчання. Він дозволяє прохувати на майбутнє всі зауваження і побажання слухачів, а саме навчання у подальшому зробити ще кращими.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів та відсутності фінансової зацікавленості при підготовці даної статті.

Список літератури

1. Thorrell J.A., Damsback S.K. Millennial Perspectives and Priorities. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*. 2015. Vol. 15. No 5. P. 49-63.
2. Taylor David C.M., Handy H. Adult learning theories: implications for learning and teaching in medical education. *AMEE Guide*. 2013. No 33. 33 (11). s1563-72.
3. de Jong L.H., Fisher K.P., van der Weegen C.P.M., Bok H.G.J. Students' motivation toward feedback-seeking in the clinical workplace. *Med. Teach*. 2017. 39 (9). 934-938.
4. Robinson S., Cooper F.M., Nash K. Kirkpatrick's Evaluation of Simulation and Debriefing in Health Care Education. *A Systematic Review*. 2018. 57 (7). 393-398.
5. Thelin C., Fabry G., Hirtl A. et al. Feedback in medical education — a workshop report with practical examples and recommendations. *J. Med. Educ*. 2020. 37 (5). Doc 46.
6. Van de Ridder J.M.M., Stokking K.M., McGaghie W.C., ten Cate O.T.H.J. What is feedback in clinical education? *Med. Educ*. 2008. 42 (2). 189-97.

Отримано/Received 13.01.2021

Ревізовано/Revised 24.01.2021

Прійнято до друку/Accepted 31.01.2021

The role of feedback with listeners-anesthesiologists in the evaluation of the lecturer

Abstract. In order to increase the level of educational services, the cycles of thematic advanced training and internship of anesthesiologists and intensive care physicians at the Shevchuk National Medical Academy of Postgraduate Education in 2019–2020, a sociological survey was conducted (48 people). The answers of the respondents showed that one of them (0.20 %) assessed the acquired knowledge as satisfactory, 22 (45.83 %) – as the level of acquired necessary knowledge and skills. Sixteen (33.33 %) respondents evaluated as the level of implementation of the acquired knowledge in the workplace and 16 (33.33 %) – the level of impact on the outcome of treatment. Respondents indicated priority elements in the skills of the lecturer: the cognitive skills of collective and individual trainees' activities – 11 (22.91 %), the skills of persuasion – 5 (10.41 %), the skills of knowledge transfer and experience modeling – 40 (83.33 %), the skills of teaching technique – 14 (29.16 %). Among the important personal traits of the lecturer, anesthesiologists identified the following: openness – 28 (58.3 %), friendliness – 21 (43.75 %), sense of humor – 22 (45.83 %) and the presence of feedback from him – 35 (72.91 %). Among the important personal characteristics of the teacher, anesthesiologists identified the following: professional values and personal qualities – 26 (54.16 %), professional knowledge – 29 (60.41 %), professional qualities – 11 (22.91 %), professional actions – 15 (31.25 %). Among others, the respondents indicated the most important element of the lecturer's pedagogical technique: culture of communication with students – 30 (62.5 %), self-regulation of technical activities – 8 (16.66 %), holding the audience attention – 36 (75 %), expressive findings – 9 (18.75 %), language proficiency – 15 (31.25 %). Respondents indicated the most important requirements for pedagogical teaching techniques: the art of dressing – 4 (8.33 %), controlling the body – 4 (8.33 %), facial expressions and gestures – 7 (14.58 %), the formation of speech culture – 19 (39.58 %), the development of optimal style in educational activities – 15 (31.25 %), the ability to skillfully and appropriately perform certain didactic operations – 33 (68.75 %), the ability to manage own mental state and

the state of students – 14 (29.16 %). Among the traits of successful lecturers, respondents indicated: the ability to make a pleasant impression and gain the trust of the group – 15 (31.25 %), the ability to state a merit and praise a person if he did something good – 8 (16.66 %), sociability, ability to group people and to formulate mutual respect and trust with students – 34 (70.83 %), the ability to give the opportunity to express themselves to all participants – 22 (45.83 %), the ability to notice the communicative problems of participants – 9 (18.75 %), to be enthusiastic about their work and subject of teaching – 16 (33.33 %), to be flexible to the needs of participants – 15 (31.25 %), to have knowledge on the essence of the subject – 25 (52.08 %). Respondents consider the following to be important characteristics of teaching lecture material: accessibility of teaching material – 26 (54.16 %), illustrativeness – 13 (27.08 %), theoretical orientation – 17 (35.41 %), practical significance – 29 (60.41 %), giving examples from practice – 29 (60.41 %), consistency and sequence of presentation of the material on the topic – 24 (50 %), satisfaction with answers to questions – 8 (16.66 %), the novelty of the material – 15 (31.25 %), the usefulness of the material – 20 (41.66 %), the individuality of the lecturer – 5 (10.41 %), dialogue with students – 21 (43.75 %), ethics of the lecturer's behavior – 5 (10.41 %). Among the methods of non-verbal contact between the teacher and the trainees, the respondents consider the following as important: the first impression of the lecturer – 14 (29.16 %), constant visual contact of the lecturer with students – 21 (43.75 %), movement in the audience, energy of the lecturer – 14 (29.16 %), does he approaches the listener when answering his questions or making a comment – 4 (8.33 %), does the teacher have movements and gestures that distract the listeners – 5 (10.41 %), the lecturer uses table and chairs limitedly – 2 (4.16 %), enthusiasm of the lecturer – 31 respondents (64.58 %). Feedback from anesthesiology students is important because it allows you to identify trends in lecturer evaluation.

Keywords: feedback; listeners-anesthesiologists; evaluation of the lecturer